

Podpora rozvoje praktických dovedností v pregraduální přípravě učitelů pro I. stupeň ZŠ s prohloubenou specializací- speciální pedagogika

HELENA HAVLISOVÁ

Katedra pedagogiky a psychologie PF JU, Jeronýmova 10, 370 01 České Budějovice, havlis@pf.jcu.cz

Klíčová slova: učitelé s prohloubenou specializací – speciální pedagogika, systém přípravy, praktické profesní dovednosti, speciální pedagogická praxe, hospitace, samostatné výstupy, supervize.

Abstrakt: Příspěvek poukazuje na potřebu rozvíjení praktických dovedností v rámci speciálně pedagogické přípravy budoucích učitelů. Za jeden z prostředků rozvíjení praktických dovedností je považována pedagogická praxe ve speciálních edukačních zařízeních se supervizí. Na praktické přípravě studentů se významně podílí odborník z praxe - supervizor.

HAVLISOVÁ H.: **Support of the practical skills development in the grammar-school teachers' career study with the extended specialuzation – special education.**

Summary: As regards the future teacher that will be involved in the field of special education, this contribution points out the need of their practical skills development.

A possible way how to develop their profession skills is considered a pedagogic practice in the institution of special education and supervision.

Studium oboru Učitelství pro I. stupeň základních škol patří mezi tradiční profilující obory Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity. V souvislosti s měnící se rolí školy, která musí být dnes schopna vytvořit podmínky mimo jiné i pro integrované žáky se zdravotním oslabením, byla do tohoto studijního programu začleněna *prohloubená specializace- speciální pedagogika*. Je zaměřena na rozšíření a prohloubení kompetencí budoucích učitelů elementaristů tak, aby byli schopni poskytovat odbornou pomoc a podporu při vzdělávání handicapovaných žáků.

Studijní program prohloubené specializace je koncipován jako program integrovaný, umožňující interakci mezi studiem odborně předmětovým, profesním a pedagogickou praxí. V *odborně předmětové přípravě* si studenti osvojují základní teorii vybraných biomedicínských disciplin a disciplin speciální pedagogiky. *Profesní příprava* se týká pokládání základů znalostí a dovedností spojených se speciálně pedagogickou podporou při edukaci a odstraňování specifických problémů integrovaného žáka.

Obecně příprava zahrnuje tato témata:

- speciálně pedagogická diagnostika a prognostika,
- speciální pedagogické prostředky podpory a intervence (metody, techniky a formy edukace handicapovaných, včetně metod reedukačních a kompenzačních),
- plánování a projektování výuky,
- tvorba individuálních vzdělávacích programů,
- alternativní metody a postupy užívané v edukaci handicapovaných,
- specifika v hodnocení..

Semestrální *pedagogická praxe* je ve studijním programu prohloubené specializace zařazena do čtvrtého ročníku zimního semestru. Považujeme ji za významnou a nezastupitelnou součást přípravy, při níž posluchači získávají základy nezbytných profesních dovedností.

V běžných třídách základních škol mohou být dnes integrovány děti prakticky se všemi typy handicapů. Je proto nutné, aby měli studenti možnost se s těmito dětmi v praxi setkat. Pedagogická fakulta má smluvně zajištěno provádění pedagogických praxí ve čtyřech typech speciálních pracovišť. Jedná se o speciální třídy pro žáky s vývojovými poruchami učení, speciální třídy pro žáky s vadami zraku, školní zařízení pro sluchově postižené děti a mládež, a vybrané třídy základních škol s integrativním programem. Tato edukační zařízení mají statut klinických pracovišť fakulty. Jako supervizoři speciální pedagogické praxe zde působí vysoce kvalifikovaní a zkušení speciální pedagogové.

Praxe probíhá jeden den v týdnu ve dvouhodinovém bloku, další hodina je pak věnována rozboru. Řízena je vysokoškolským učitelem – garantem tohoto typu praxe.

Příprava studentů je postupná. Vede od náslechlů přes mikrovučování až k samostatným výstupům.

I když mají posluchači od prvního ročníku za sebou již řadu hospitací, jsou pro ně *náslechy ve speciálních zařízeních* zdrojem cenných informací a poznatků před vlastními samostatnými výstupy. Prostřednictvím nich mohou sledovat rozdíly v podmínkách vyučování v běžných třídách základních škol a speciálních edukačních zařízeních. Většinou také učitelé – supervizoři usilují v této fázi o to, aby předvedli hospitujícím co

nejvíce užívaných speciálních metod, postupů a prostředků. Zároveň zde posluchači nachází možnost blíže se seznámit a prakticky si vyzkoušet speciální zj. kompenzační pomůcky a přístroje tak, aby je mohli následně používat při vlastních výstupech.

Bezprostředně po hospitaci je věnován prostor pro reflexi sledovaných proměnných. Studenti zde využívají pozorovací protokoly, které se pak stanou součástí jejich profesního portfolia.

Určitým vyvrcholením a zároveň prostředkem praktické přípravy studentů prohloubené specializace-speciální pedagogika jsou *samostatné výstupy*. Pod supervizí probíhají tři fáze – projektování výuky, vlastní realizace a analýza a hodnocení výstupů.

Posluchači projektují výuku z hlediska cílů, časového plánu, realizace jednotlivých činností, didaktického zpracování učiva, výběru a užití speciálních i běžných metod, forem a prostředků, i způsobu hodnocení. Promyšlení podpory a intervence při edukaci handicapovaných musí vždy vycházet zj. z kontextu specifických potřeb a možností jednotlivých žáků (určeno typem a stupněm postižení). V některých případech je třeba brát v úvahu i faktor věkové nesourodosti dětí ve třídě. Například ve speciálních třídách pro zrakově postižené mohou být zařazeny děti různých věkových kategorií. To vše významně ovlivňuje plánování a přípravu na vyučování.

Vlastní realizaci výuky může být nápomocen supervizor tím, že asistuje při některých činnostech studentů, což je v případě edukace handicapovaných mnohdy nezbytné.

I poslední fáze – tj. analýza a hodnocení výstupů – je využívána k rozvíjení nových dovedností. Bezprostředně po výstupu provádí supervizor podrobný rozbor a hodnocení praktikantova výkonu (účastní se ho vždy celá skupina 3 – 4 studentů). Posluchači se tak učí nejen přijímat regulaci a případné zásahy, jsou však zároveň vedeni, prostřednictvím odborného dialogu, k dovednosti analyzovat vlastní pedagogické činnosti a následně je korigovat.

V závěru semestru, po ukončení praxe, je organizováno supervizní setkání, které vede vysokoškolský učitel- garant pedagogické praxe ve speciálních zařízeních. Každý student předkládá na tomto setkání vlastní souhrnnou zprávu z praxe, k níž je vedena formou kolokvia krátká rozprava.

Shrnutí

Cílem speciálně pedagogické přípravy je kvalifikovat budoucí učitele pro výchovu a vzdělávání handicapovaných žáků po stránce teoretické i praktické. Nedílnou součástí pregraduální přípravy je proto praxe ve speciálních školách. Na těchto pracovištích konečně dochází ke skutečné integraci teoretického a praktického poznání. Důležitou roli právě v praktické přípravě studentů hraje odborník z praxe.

Literatura

- JESENSKÝ J. A KOL. 1995: Kontrapunktů integrace Zdravotně postižených. Sborník. Praha, Karolinum. ISBN 80-7184-030-0
- MICHALÍK J. 1999: Školská integrace dětí s postižením. Olomouc
- Pedagogická praxe. Sborník příspěvků ze semináře kateder PedF UK. Praha, PedF UK 1993
- SPILKOVÁ V. 1997: Proměny primární školy a vzdělávání učitelů v historicko – srovnávací perspektivě. Praha, PedF UK.
- VAŠUTOVÁ J. a kol. 1999: Vybrané otázky vysokoškolské pedagogiky. Praha, PedF UK. ISBN 80-86039-97-8